

УДК 792.091(477:438):070(438)"2014/2023"
DOI: [https://doi.org/10.17721/UCS.2024.1\(14\).12](https://doi.org/10.17721/UCS.2024.1(14).12)

Андрій СЕНДЕЦЬКИЙ, асп.
ORCID ID: 0000-0001-6821-1785
e-mail: sendetskyu@gmail.com

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Київ, Україна

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ КУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ ТЕАТРАЛЬНИХ ПРАКТИК В УКРАЇНСЬКІЙ СПЕЦІАЛІЗОВАНІЙ ПЕРІОДИЦІ 2014–2023 РОКІВ

Вступ. *Практики культурно-мистецьких міжнародних зв'язків у контексті сучасних глобалізаційних процесів, зокрема загрозливого політичного перерозподілу сфер впливу держав-антагоністів, залишаються гостро актуальною ділянкою дослідження. Метою статті стало з'ясування специфіки розвитку культурно-мистецького діалогу українських і польських театрів, опублікованого в українських фахових періодичних виданнях упродовж 2014–2023 рр. Відповідно завданнями роботи є визначення ступеня наукового опрацювання досліджуваної проблеми; аналіз культурно-творчого українсько-польського діалогу на матеріалах українськомовної спеціалізованої періодики. Обрано методи дослідження: спостереження, аналіз, порівняння та експеримент, результат якого підтвердив робочі гіпотези; підходи в дослідженні: аксіологічний, інформаційний, системний, історичний; принципи: системності, практик і всезагального зв'язку.*

Методи. *Культурний діалог, до якого належна культурна дипломатія з її концепцією "м'якої сили", є одним із ключових комунікативних засобів взаєморозуміння. Особливе місце у цьому процесі посідає театральне мистецтво.*

Результати. *Стаття є результатом аналізу публікацій, які присвячені українсько-польським культурним зв'язкам у періодичних українських друкованих і електронних виданнях з театрознавчої проблематики періоду 2014–2023 рр., головню в часописах "Український театр", "Просценіум", "Кіно-Театр". Поштовою до реалізації запропонованої наукової розвідки стало емпіричне вивчення спеціалізованої польської періодики 2000–2010 рр., результати якого опубліковано у статті "Культурно-мистецький діалог українських театрів на сторінках польської періодики початку ХХІ століття". Висновки підтверджують, що відображення інтенсивності творчих комунікацій театральних колективів обох країн в українськомовних періодичних виданнях ілюструє деякі показники зацікавленості в міжнародних контактах на національному, інституційному й особистісному рівнях.*

Висновки. *Отримані якісні дані важливі не тільки для міждисциплінарних досліджень в царині культурології, а й для ефективної роботи культурної дипломатії, культурних антропологів, соціологів, політологів, журналістів, мистецтвознавців загалом та критиків театрального мистецтва зокрема.*

Ключові слова: *діалог культур, міжнародні зв'язки, культурно-мистецький діалог, театральні практики, культурна дипломатія, українсько-польські відносини, періодичне видання.*

Вступ

Упродовж трьох останніх десятиліть спостерігаємо радикальні зміни в багатьох галузях діяльності людства: від політичного перерозподілу впливів, економічних криз, воєнних інтервенцій і революцій тощо до трансформацій в естетиці, філософії, культурі загалом, що відзначається пошуком нових форм комунікацій, навіяних послабленням проявів постмодернізму та зародженням метамодернізму (після-постмодернізму). В основу філософії цієї нової течії закладено комунікативну реальність, природу якої можна означити не текстуальною, а мінливою завдяки коливанням протилежностей, які дають "поштовх до розвитку різноманітних сучасних культурних практик (дискурсів, мовних ігор тощо) з різними правилами і специфічною мовою" (Герчанівська, 2013, с. 62).

У сучасних реаліях міжнародних відносин окремої предметної уваги заслуговує культурний діалог між Україною та наразі сповненими емпатії здебільшого доброзичливими державами-сусідами. Закономірною є важливість таких контактів, які позначені своєрідністю спільної історії, творять її надалі, спираючись на позитивний комунікативний досвід (Сендецький, 2021; Сендецький, 2022с). Щоправда, спорадично виникають односторонні чи взаємні претензії з окремих питань навіть, здавалося б, дружніх держав. Ці ситуації вкотре підтверджують вплив політично заангажованих партій і коаліцій із просуванням певної закулісної гри, часто ще й із залученням третіх сторін. Саме тому у міжнародних відносинах з'явилося новітнє явище – "культура скасування" (cancel culture), завданням якого є нівелювання конфліктів минулого завдяки односторонньому або взаємному усуненню нав'язаних чужорідних маркерів (Маслікова, 2023, с. 7). Метод cancel culture, проте, не є

ефективним під час прямої воєнної агресії, як це маємо у випадку російсько-української війни, яка триває з лютого 2014 р. Тут "культура скасування", навпаки, набуває утопічних ознак. У цьому контексті осмислення культурно-мистецьких міжнародних зв'язків залишається гостро актуальною ділянкою дослідження (Сендецький, 2022а).

Своєрідним індикатором ключових подій є театральне мистецтво та рефлексії його практик на шпальтах періодичних видань, сторінках блогів, офіційних сайтах культурних інституцій. Вивчаючи інформацію, яка відображена в медійних просторах, варто пам'ятати про логічну ланку "інтерпретацію інтерпретації", тобто відтворений на сцені літературний твір, який є резонатором життєвої події, оцінюється театральним критиком, тлумачиться журналістом, коментується респондентом під час інтерв'ю вже завдяки суб'єктивному відчуттю спектаклю, власному світогляду та розвиненому інтелекту. Така ж комунікативна лінія під час сценічного дійства відчутна в активному взаємозв'язку актор–глядач (Sendetskyi, 2019a; Sendetskyi, 2019b).

Серед різновекторного культурно-мистецького дискурсу на міжнародному рівні окреме місце посідає українсько-польський діалог у царині театрального мистецтва. Результати аналізу цих контактів на сторінках періодичних театрознавчих часописів, виданих у Польщі упродовж 2000–2010 рр., спонукають вивчити питання культурного діалогу між обома країнами вже з боку української спеціалізованої періодики (Сендецький, 2022b). Щоправда, у цій праці наш науковий інтерес зосереджений в інших часових рамках, а саме – з часу Революції гідності та вторгнення московитів на територію суверенної України в лютому 2014 р.

Хронологічні рамки дослідження зумовлені періодом національно-визвольної війни з московією з 20 лютого

2014 р., яка триває дотепер, переросла у фазу повномасштабного вторгнення країни-агресора в Україну та позначена героїчним опором нашої країни кременівському інтервенту. Верхня межа хронологічних рамок зумовлена закінченням календарного 2023 р.

Мета статті – з'ясувати особливості розвитку українсько-польського культурного діалогу в контексті театрального мистецтва, відображеного в чільних українських спеціалізованих періодичних виданнях 2014–2023 рр.

Для досягнення мети поставало **завдання** з'ясувати ступінь наукового опрацювання досліджуваної проблеми; проаналізувати динаміку розвитку культурного діалогу між Польщею та Україною на основі наявної спеціалізованої української періодики про театральні практики.

Методи

Для успішного виконання поставлених завдань застосовано насамперед *метод спостереження*, який разом з *аналізом* використано для добору необхідної фахової літератури та ретельної критичної оцінки публікацій. Придався *метод експерименту*, під час якого з'ясовано дієвість авторських гіпотез про активізацію українсько-польських театральних зв'язків через політичні потрясіння; про рівень ефективності в роботі інституційних театрів; про слабку увагу до діяльності неінституційних театрів (організацій небюджетної форми фінансування) й аматорських колективів.

Серед методологічного інструментарію важливим став *якісний метод*, який показово ілюструє зміст періодичних видань, інтенсивність відомостей про українсько-польський культурно-мистецький діалог. Для вивчення динаміки міжнародних зв'язків залучено *метод порівняння*. Упродовж дослідження автор послуговувався *аксіологічним й інформаційним підходами*, урахував *системний та історичний підходи*, а базис теоретичних умовиводів становили *принципи системності, практик і всезагального зв'язку*, оскільки деклароване питання дотичне до міждисциплінарного його вивчення: культурологічного, театрознавчого, культурної антропології, політології та міжнародних відносин.

Новизна пропонованої *наукової розвідки* полягає в аналізі культурно-мистецького українсько-польського діалогу стосовно театральних практик першої чверті ХХІ ст. Досі української періодики з галузі театрознавства, у публікаціях якої віддзеркалено діяльність митців в українсько-польському культурному діалозі, не вивчали, хоча окремі наукові напрацювання з цієї проблематики вже оприлюднено, щоправда, з іншими хронологічними рамками та завданнями дослідження (Васильєв та ін., 2018; Ліцкевич, 2021; Роса-Лаврентій, 2021; Чубрей, 2017; Чубрей, 2018; Чубрей, 2020).

Результати

Упродовж політично складної столітньої історії з часу появи першого українськомовного журналу-двотижневика "Барикади театру" в листопаді 1923 р. тематика театрального мистецтва зайняла у спеціалізованій періодиці України окрему нішу й набула окремішнього від інших видань шляху розвитку (Театр Березіль, 1923). На початку ХХІ ст. українські театрознавчі часописи, як і подібні журнали минулого століття, надалі висвітлюють актуальні проблеми в царині сценічного мистецтва й резонують стосовно ключових політичних, культурних, мистецьких подій країни й міжнародних зв'язків.

Про обсяг театрознавчих тем у колі культурологічної проблематики свідчить доволі великий перелік історіографії, яка включає різні вектори питань. Наприклад, тільки питання термінології, зокрема дефініції "діалог", "діалог культур", "культурна дипломатія" тощо, станов-

лять окрему групу теоретичних наукових розробок зі своєю історією розвитку (Білодід та ін., 1970–1980; Сендецький, 2022с; Шинкарук, 2002; Яковлев, 2018).

Проблема методологічних розробок також лежить у міждисциплінарній площині, ба навіть з певними рекомендаційними настановами. Так, у статті Я. Михаліка "Як писати історію театру?", у якій автор покликається на польського теоретика театру С. Свійонтека, зазначено про можливість використання в дослідженні методів з інших наукових дисциплін (Михалік, 2002). Для системного дослідження театрального мистецтва С. Свійонтек створив своєрідний каталог дисциплін, у якому фігурують антропологія, соціологія, семіологія та структуралізм, деконструкціонізм, когнітивізм, генетична антропологія тощо (Свійонтек, 2013).

Про взаємозв'язок мистецтва й точних наук наголосив І. Вакарчук у статті "Університет і проблема двох культур" (Вакарчук, 2002). Таким чином, розуміємо, що в основу дослідження було покладено міждисциплінарний підхід.

Міждержавні стосунки є одним з панівних чинників, що визначають інтенсивність та масштабність діалогу культур. На замовлення Комісії в закордонних справах Канцелярії Сейму Республіки Польщі підготовлено різноаспектний опис українсько-польських відносин, який викладений міжнародною групою в колективній праці "Аналітична доповідь "Стан та перспективи стратегічного партнерства Польщі та України. Погляд з Польщі та України" (Петрась, 2021). В окремому розділі цієї праці "Культурна дипломатія Польщі в Україні та України у Польщі" дослідники цього питання резюмують: "Україна має Стратегію публічної дипломатії, в якій як одна зі сфер згадується культурна дипломатія. У цьому документі Польща визначається як стратегічний партнер та пріоритетна держава у контексті культурної дипломатії. Цей факт необхідно оцінювати позитивно, натомість відсутність фінансових і людських ресурсів ускладнює культурну співпрацю між Польщею та Україною. Що цікаво, Польща не фігурує в цьому документі у контексті освітніх шансів і наукової дипломатії" (Петрась, 2021, с. 94-95). До цього слід додати, що в канві документа не приділено окремої уваги саме мистецьким зв'язкам, у тому числі двостороннім театральним практикам, а йдеться лише про загальні, щоправда, об'єктивні, проблеми налагодження ефективної культурної дипломатії.

Важливі питання щодо становлення українсько-польських комунікацій, культурної дипломатії як типу публічної дипломатії України та ролі мистецтва у двосторонніх взаємовідносинах розглянуто в працях з різних дисциплін низки українських дослідників, зокрема Ю. Вялової, С. Гуцал, О. Калакури, О. Колісника, І. Мусієнко, Н. Мусієнко (Вялова, 2020; Гуцал, 2015; Калакура, 2010; Колісник, 2016; Мусієнко, 2015; Мусієнко, 2016). Про українсько-польські культурні зв'язки в царині театрального мистецтва, а саме в драматургії, йдеться у звіті про науково-дослідну роботу, представлену співробітницею Центру театрального мистецтва імені Леся Курбаса Ю. Скибицькою (Скибицька, 2018).

Деякі дослідники перебувають у пошуку оптимального алгоритму застосування видів мистецтва щодо репрезентації української культури в міжнародних арт-івентах світової спільноти (Яковлев, 2018). Зокрема такі питання стосуються й театрального мистецтва в ретроспективі та в сьогоденні (Гарбузюк, 2017; Гарбузюк, 2018; Константинова, 2013; Малютіна, 2015; Синовець, 2015; Томазова, 2014).

Утім, попри близьке доброзичливе сусідство, український поціновувач театру усе ж мало знає про польське сценічне мистецтво. Про цей факт особливо наголошували учасники дискусії, що відбулася 11 жовтня 2010 р. в Національному центрі ім. Леся Курбаса (Собіянський, 2010). Виявлено близько п'ятдесяти публікацій, різних за обсягом, тематикою та інформативною наповненістю, які стосуються українсько-польського культурного діалогу в галузі театру і вийшли друком протягом останніх десяти років.

Таким чином, попри наукові опрацювання задекларованої в назві статті проблематики, усе ж є питання, які вивчені досить побіжно. Тож для з'ясування бодай одного аспекту: як саме рефлексують спеціалізовані періодичні видання з театрознавства на новини міжкультурних комунікацій, насамперед українсько-польських відносин у галузі сценічного мистецтва, – автор статті провів аналіз публікацій, написаних переважно театральними критиками.

Доволі узагальненою й водночас частково дискусійною є думка А. Головенко, опублікована в "Українському тижні": "Історично склалося, що театральна критика – це найбільш частина театрознавства, до якого також входять такі фундаментальні дисципліни, як історія театру та його теорія. Критика – невід'ємна від журналістики сфера діяльності (жанри ті самі), яка передбачає *оперативну рефлексію на сучасний театральний процес*. Цінність такої діяльності передусім у тому, що критик є носієм і знавцем сучасного культурного процесу. Він живе й думає в той самий час, коли відбувається та чи інша театральна подія. А тому жоден відеозапис вистави чи оригінальна режисерська інсценівка ніколи не зможе передати виставу так точно (але водночас суб'єктивно), як її відобразить у гіперконтекстуальному огляді майстерний театральний критик" (Головенко, 2011). Згідно з нашими спостереженнями театральної критики, а й більшість журналістів, полюбють за новинами, які пов'язані із уже просунутим брендом: чи то заслужений актор, чи відомий театр. Це начебто зрозуміло, адже стаття, що присвячена глядацькому кумирові, підвищує рейтинг видавництва. Натомість умовно названі рубрики, наприклад, "нові імена", "відкриття року", "дебют" були б тим важливим майданчиком, де можуть постійно з'являтися досі не відомі загальної театральні осередки, спектаклі, актори недержавної форми діяльності.

Вважаємо, що критичний огляд публікацій, у яких подано театрознавцями оцінку події, персоналії, твору, є важливим методом аналізу, результати якого не тільки продемонструють уніфіковані тенденції української театральної критики, а й покажуть основну тематику цих публікацій і, відповідно, виявлять досі слабо розкриті теми театральних комунікацій.

Проаналізовано українську періодику з театрознавства, зокрема "Український театр", який виник на основі тижневика Українського Театрального Організаційного Комітету "Театральних Вістей", що видавалися ще з 1917 р. Зроблено критичний огляд "Просценіуму", заснованого у 2001 р. Львівським національним університетом імені Івана Франка. Аналізовано рубрики міжгалузевого двомісячника "Кіно-Театр", який започаткував свій шлях публікацій в 1995 р. завдяки студентам Національного університету "Києво-Могилянська Академія" й слухачам курсу "Кіномистецтво". Корисними для дослідження стали інтернет-платформи, онлайн-журнали: Proto Produktiia; Суспільне Культура; Громадське радіо; Дзеркало тижня; LB.ua.

З огляду на обмеження обсягу статті подано лише основні міркування, які спираються на окремі джерела. Таким чином вдалося уникнути нагромадження розлогого переліку покликань на ті публікації в різних періодичних виданнях, у яких виявлено подібність висвітлення театральної події, проблеми чи інтерв'ю.

Результати

Наукова розвідка уможливила перевірити кілька *авторських гіпотез*. Одне із припущень можна сформулювати так: активність українсько-польських театральних зав'язків посилюється на тлі політичних потрясінь, які відбулися насамперед в Україні. Серед важливих політичних й економічних подій, які безпосередньо вплинули на культурний діалог України такі: 2004 р. – демократичні сили здобули перемогу в Помаранчевій революції; 2008 р. – початок світової економічної кризи; реванш проросійських сил у владі під час правління відкритого антидержавного президента-втікача та злочинця Януковича (2010–2014) (Черниш, 2020); Революція гідності 2013–2014 рр. У театральних практиках виразно відобразилися саме згадані революції, які називають зазвичай Майданами. Цю думку підтверджує преліминарний аналіз періодичних фахових видань Польщі (Сендецький, 2022b). Тому навіть за побіжного огляду театрознавчих публікацій у контексті українсько-польського діалогу відразу було помітно, що найбільшу увагу присвячено взаємопов'язаним концептам: війна, смерть, втеча, дім, герой, воїн, ворог, перемога.

Наступна авторська гіпотеза звучить так: активніша міжнародна комунікація належна театральним колективам, які не представляють бюджетної інституції, а мають недержавну форму власності й ведуть професійну чи аматорську діяльність (Сендецький, 2022c). Така активність пов'язана з низкою чинників, серед яких відсутність складних бюрократичних упереджень та обов'язкових умовностей. Підтвердженням цієї думки є, наприклад, дослідження С. Соболевської, яка зосередилася на функціях аматорських театрів України (Соболевська, 2021). Привернути увагу до питань діяльності неінституційних театрів робила спроби Гільдія незалежних театрів, створення якої у 2018 р. ініційовано в Українському кризовому медіа-центрі (Гайшенець, 2019; Куликов, 2018; Прес-центр, 2018). Тут варто пам'ятати і про суттєвий вплив набутого театраломі досвіду в щоденних приватних контактах (Коваль, Вайчунас, Райхардт, 2021).

Третя гіпотеза стосується безпосередньо тематичного репертуару публікацій періодичних видань, яку можна означити так: автори журналу звертають мало уваги на театральну діяльність аматорських колективів, що відповідно створює враження однобокого висвітлення театральної діяльності в Україні загалом. Інколи виникає думка, що деякі статті містять замовну рекламу інституції, персоналії чи події, тобто це своєрідний шоукейс з обмеженим переліком фаворитів. Не варто забувати, що майже кожен професійний театральний колектив своїми витокami походить із самодіяльних труп. Відповідно нехтування театрального руху поза офіційними (державними) інституціями засвідчує певною мірою суб'єктивізм профільних часописів.

Журнал "Український театр" видавався упродовж 1917–2018 рр., з часу заснування мав різні назви, а сучасна походить з 1970 р. Тривалішого часопису про це сценічне мистецтво, аніж "Український театр", у країні немає. До 2009 р. журнал входив до переліку наукових фахових видань, затверджених ВАК України. У 2009 р. відбувся ребрендинг "Українського театру", унаслідок чого оновлено зовнішній вигляд видання (сучасний ди-

зайн, повноколірний друк, якісні папір і поліграфія), збільшено обсяг часопису (з 32 до 56 сторінок), уведено до змісту нові творчі рубрики (Teatre, 2010). У 2021 р. після короткої перерви видавництво "Антиквар" відновило щоквартальні випуски журналу. Проте на інтернет-порталі цього видання так і не відбулося основного оновлення його інтерфейсу, тому досі в українському інфопросторі не усунуто окупаційної російської мови, що порушує Закон України "Про забезпечення функціонування української мови як державної".

Упродовж історії існування часопису "Український театр" на його сторінках висвітлюють події з царини театрального мистецтва. З виданням співпрацюють провідні театрознавці, актори, режисери. Серед періодичних вітчизняних видань за фахом "Український театр" має доволі широкий діапазон тематики і статей, котрі стосуються українсько-польського культурного діалогу в контексті театрального мистецтва.

У передмові нетипового номера (три номери в одному часописі) журналу "Український театр" №4-5-6 за 2015 р. головний редактор Н. Соколенко розповіла читачам про виникнення ідеї присвятити його сучасному польському театру. На її думку, представлені матеріали польських театрознавців та критиків дають змогу комплексно побачити процеси еволюції польського театру зсередини (Соколенко, 2015). Авторами матеріалів стали провідні знавці польської сцени, які поділилися роздумами, оцінками сучасного театру у своїй країні. Отже, у публікаціях часопису спостерігаємо репрезентацію явища сучасного польського театру його ж представниками для української аудиторії на шпальтах інформативного поля – "Українського театру". У такому форматі виразно виявився міжкультурний діалог двох сусідніх держав у контексті сценічного мистецтва.

Публікації періодичного видання згруповано за тематикою, що спростило виявлення пріоритетних питань дослідження. Однією із ключових тем є *ретроспектива* явища, якій належні вужчі підтеми. Особливу увагу звернено на витоки польського професійного театру, який у 2015 р. відзначав 250-ту річницю від свого заснування, та його роль у суспільному житті країни (Кенцький, 2015; Шимонік, 2015). Актуальною була і є тема трансформаційних процесів, особливо на тлі глобальних політичних змін. Перехід від соціалістичної форми укладу обох країн у демократичну форму розвитку позначився радикальними постановками молодих режисерів та відомих майстрів, бо театр є місцем для втілення насамперед художнього задуму, а не лише механізмом для заробітку грошей (Плоський, 2015). Утім, у статуті державного театру вказано, що установа є неприбутковою, дотаційною, хоча театр був і залишається своєрідним виробництвом, яке продукує творчий продукт з метою прибутку для повноцінного функціонування цієї інституції.

Низку публікацій варто означити окремою темою як взаємовідносини традицій і новацій або ж лаконічніше: *традиція та новація*. Гостросоціальні проблеми суспільства, з-поміж яких корумпованість владних структур, споживацтво в усіх проявах, фальшивість політичних позицій та інші негативні злободенні питання рефлексивно відобразилися в театральних постановках, сюжетах спектаклів режисерів, які поповнили бунтарські лави нової генерації творчої еліти (Копцінський, 2015; Міхалек, 2015). Важливі теми, які звучать у спектаклях сучасного польського театру, були охарактеризовані Я. Циммерманом, К. Залевською, А. К. Залевським, Ш. Казимерчаком, М. Гасюк, А. Крупіцюю.

У творчі майстерні драматургів допомагають образно проникнути інтерв'ю з самими авторами театрального продукту. Цей спосіб висвітлення театральних практик варто узагальнити окремою темою: *"персоналія"*. У таких бесідах виразно простежується процес реалізації художнього задуму та, що важливо, світоглядні бачення митця (Смоліс, 2015; Цесляк, 2015а). Наприклад, "У пошуках втраченого сенсу" А. Гайшенець подає стислий огляд творчості видатного польського режисера-реформатора, теоретика сучасного театру Є. Гротовського (Гайшенець, 2013).

Дещо ширшою, аніж тема персоналій, є тема *"інституція"*, яка включає відомості не тільки про театри, а й про інші культурно-мистецькі центри, освітні заклади, "У пошуках втраченого сенсу" А. Гайшенець подає стислий огляд творчості видатного польського режисера-реформатора, теоретика сучасного театру Є. Гротовського (Гайшенець, 2013).

Щодо з'ясування особливостей культурного діалогу Польща-Україна є низка публікацій українських авторів, котрі спеціально присвятили їх польському театральному мистецтву. Наприклад, стаття М. Ясинської "Театр на шляху трансформації дійсності. Польський досвід" є своєрідним відстороненим поглядом з-поза ареалу явища, у якому спостерігаються мінливі процеси, що відбуваються в польському сценічному мистецтві (Ясинська, 2013).

До теми *драматургії* належить праця Н. Соколенко "На роздоріжжі. Між порахунками з минулим і критикою сучасності" (Соколенко, 2014а). У публікації анонсовано збірку п'єс польських драматургів, дано стисло характеристику "Антології сучасної польської драматургії", виданої українською мовою у 2014 р. Такі двосторонні літературні контакти засвідчують поступове зростання інтересу до співпраці.

Окремо від перелічених у періодиці тем згруповано публікації, у яких висвітлено безпосередні *театральні практики* та всі види діяльності, які з ними пов'язані: постановка спектаклів, творчі обміни, запрошені митці для участі в колективному продукті, майстер-класи відомих польських акторів, режисерів та драматургів, сценічні читання. Зауважмо, що статей, у яких розповідається про вистави польських театрів на українській сцені доволі мало. У рамках українсько-польських або міжнародних фестивалів візити польських митців в Україну відбуваються переважно спорадично. Вочевидь, пріоритетними для польського театрального митця залишаються сцени інших країн.

Натомість поширеною практикою є постановки п'єс з їх інтерпретацією в контексті певних історико-політичних подій, соціальних проблем та особистісного досвіду, а також відповідною адаптацією злободенних тем. Так, режисер Херсонського обласного академічного музично-драматичного театру імені Миколи Куліша С. Павлюк поставив трагіфарс "Будинок на кордоні" за п'єсою польського драматурга С. Мрожека (прем'єра 25.11.2014 р.), у сценографії якого вбачається символізм: холодильник "Донбас" є алюзією до регіону України та тенденційних споживацьких настроїв його мешканців. Влучно про виставу висловила Г. Цимбал: "У виставі улюблена тема Мрожека: вторгнення влади в особистий простір людей, хоч би де вони знаходилися. А ще – про бездарність і продажність дипломатії, яка лише виправдовує абсурд ситуації дипломатичними термінами і демагогією..." (Цимбал, 2014, с. 11). Воєнну

ситуацію на сході країни та менталітет жителів Донбасу висвітлено у п'єсі П. Юрова та А. Касілової "Донбас, повстань! Казка про Новоросію", яка була продемонстрована в авторському читанні у Любліні та Варшаві (Соколенко, 2014b; Соколенко, 2014c).

Тему обміну професійним досвідом розкриває стаття І. Долганової, написана на основі спілкування з режисером, театральним педагогом Д. Яцевичем, який розповів про роботу зі студентами Харківського НУМ імені Івана Котляревського (Долганова, 2015b). Виразним прикладом театрального культурно-мистецького діалогу є спектаклі за п'єсами польських драматургів, які поставлені українськими режисерами в українських театрах. Наприклад, стаття І. Чужиної "Калейдоскоп ілюзій" анонсує виставу за п'єсою польської драматургині Д. Масловської "Як двоє бідних румун польською розмовляли" 2015 р. (Чужинова, 2015). Рефлексії прем'єри п'єси Я. Гловацького "Антигона у Нью-Йорку", яка відбулася в Харкові 2015 р., представлені І. Долгановою (Долганова, 2015a). Театральний критик М. Гудима стисло рецензувала постановку в Одесі містичної комедії "Шинкарка" за п'єсою С. Кшишовеського (Гудима, 2015). А от у статті М. Корнющенко "Зірковий час" ідеться про участь українських театрів у міжнародному проєкті "Схід-Захід" 2014 р. у Кракові (Корнющенко, 2015). У "Вроцлавських студіях" У. Рой розповіла про програму перебування львівських студентів-театрознавців у Вроцлавському університеті (Рой, 2015).

Таким чином, основними темами публікацій про українсько-польські театральні зв'язки, які виявлено в "Українському театрі", є *ретроспектива, традиції та новації, персоналія, інституція, драматургія, театральні практики*.

Подібну тематику українсько-польського культурного діалогу в контексті театральних практик, однак зі своєрідними акцентами змісту простежено в інших періодичних виданнях.

Журнал "Просценіум", заснований Львівським національним університетом імені Івана Франка у 2001 р., публікує інформацію про театральне життя України та зарубіжжя. Деякі статті присвячені певному історичному періоду українського сценічного мистецтва взагалі (*ретроспектива*) та окремих театрів (*інституція*), театральних діячів – *персоналія* (Палій, 2017). Опрілюднено виявлені тематичні архівні документи, представлені спогади театральних митців (Северин, 2017). Висвітлено критичні статті та педагогічні матеріали про роботу профільних закладів, театральних студій України й світу. В опублікованих інтерв'ю трапляються цікаві спогади про фестивалі, порушуються проблеми театрального життя, даються практичні поради щодо вдосконалення сценічних навичок (Квітнева, 2017; Мікула, 2017; Стефан, 2017). У розділі "Книгарня" анонсовано видання з театральної тематики.

Міжгалузевий двомісячник "Кіно-Театр" представляє різнопланові рубрики, які стосуються як кіноакторів, так і митців сцени, зокрема "Світ з Україною", "Митці на фронті", "На сценах", "На екранах", "Вісті зі студій", "Діалог", "Згадаймо", "Історія", "Класика", "Мистецька хроніка", "Нові книги", "Обличчя", "Професія: режисер", "Теорія", "Фестивалі" тощо. Більшість із перелічених рубрик змісту подібні до визначених нами тематичних категорій. Важливо зазначити, що журнал упровадив окрему рубрику "Польська мозаїка", що свідчить про тісні культурні контакти поміж обома країнами.

У тематичній структурі публікацій окремою категорією є короткі рецензії та критичний огляд спектаклів.

Так, Я. Цесляк у статті "Час зламу, час кризи", аналізуючи виставу "Вирубка" титулованого в польському театральному середовищі митця К. Люпи, доходить висновку, що сезон 2014 р. був слабшим від попередніх і відчувається криза польської сцени (Цесляк, 2015b). У контексті культурного діалогу варта уваги стаття А. К. Дроздовського "Багато правд", у якій автор серед низки спектаклів про Революцію гідності, що були зіграні на польських сценах, виокремлює "Щоденники Майдану" Н. Ворожбит. Утім, не менш цінним є резюме автора статті, у якому А. Дроздовський порушує важливі питання реалій обидвох країн та завуальоване втручання путінської росії у їхні взаємовідносини: "Важливо, що польський театр не боїться не тільки говорити про Україну, а насамперед складати іспит совісті і викривати глобальний фальш, частиною якого є сам; один зі згаданих спектаклів не зміг поїхати в турне по Польщі, бо на це не погодилася фірма-постачальник енергетичної сировини, яка є спонсором театру, котрий організував турне" (Дроздовський, 2015).

Своєрідний погляд діаспори на українсько-польські відносини в галузі культури відзеркалюють номери українськомовної газети "Наше слово". У паперовій версії "Наше слово" виходить з 15 червня 1956 р., є найстаршим українським періодичним виданням у післявоєнній Польщі. Газета має інтернет-сайт, на якому розміщені головні статті з друкованої версії, а також новини, свіжі світлини з подій, корисні статті для мігрантів та інше. Чимало публікацій присвячено театральній тематичі, переважно про події за участі українських театральних колективів. Наприклад, статті С. Мігуса "Заньківчани з класикою в Ольштинському театрі" (Мігус, 2015), О. Цікуй "Український театр приїжджає до нас" (Цікуй, 2016), Г. Сподарика "Вони показали вартість українського театру" (Сподарик, 2015), М. Коваль "Близька далека Україна: Український тиждень у Шекспірівському театрі у Гданську" (Коваль, 2016) та інші публікації.

Серед електронних ресурсів, які висвітлюють новини міжнародних театральних практик, трапляються теми, які в основному спрямовані на проведення фестивалів, інтерв'ю з представниками сценічного мистецтва або ж окремих акторських майстерок. Наприклад, на платформі *golden-lion.com.ua* оприлюднено програму ювілейного 25 Міжнародного театрального фестивалю "Золотий Лев-2014", який відбувався у Львові впродовж 27 вересня – 5 жовтня. Серед заходів – зустріч з польським художником, сценографом, режисером Л. Мондзіком, показ спектаклю "Lustro" театру Scena Plastyczna KUL з Любліна (Благодійний мистецький фонд, 2015). Зауважмо, що в хронології фестивалю наступних років не оприлюднено навіть програми, можемо тільки оглянути фоторепортаж 2016–2018 рр. без супровідних коментарів.

Фестиваль Porto Franko, який проводився з 2010 р. в Івано-Франківську, неодноразово приймав театральні колективи з Польщі (Proto produkcja, 2018). Наприклад, серед низки заходів, пов'язаних з візуальним мистецтвом, електромузику, модерн-балетом, польський театр "Гардженице" зіграв виставу "Піфійська ораторія" у постановці В. Станевського.

У статті А. Гайшенець "Близькі незнайомі: як театр допомагає будувати відносини України і Польщі", розміщеної на ресурсі *LB.ua*, подано стислий огляд стану українсько-польських культурних зв'язків. У статті йдеться, зокрема, про участь українських театрів у польських фестивалях, присвячених цьому сценічному мистецтву (Гайшенець, 2020).

Онлайн-журнал "MIZANSCENA", з адресованим до читача кредо "Твоя культурна мізансцена", у свою структуру увів основні рубрики "Новини", "Люди", "Статті", "Співпраця". Вочевидь цей новий незалежний проєкт, який має на меті популяризувати театральне мистецтво, ще не нагромадив достатньо інформації про культурний діалог, бо, скажімо, в інтерв'ю з режисерами відчувається обмаль питань саме про міжнародну кооперацію.

Важливо зауважити, що під час дослідження виявлено таку закономірність: українська та польська драматургія на межі ХХ–ХХІ ст. має чимало спільних рис. Так, у творах відображено проблеми, що виникли в епоху комуністичного терору, різні патологічні вияви посткомуністичного суспільства, зокрема зубожіння населення, вимушена трудова еміграція, непристосованість інтелігенції, споживачтво, руйнування родин, насильство та нетерпимість до іншого, а також проблеми комунікації між людьми. Водночас час у розвитку драматургії цих країн спостерігаються певні відмінності. У Польщі підвищилися зацікавлення до історичної драми, помітний пошук відповідей на питання історичної справедливості, у характерах героїв простежується більше страхів та турбот, ніж в українських, включаючи інфантильні мотиви. Натомість українські митці зацікавлені у висвітленні соціального значення історичних особистостей, тобто вистави містять радше біографічний характер, а персонажі, всупереч труднощам, залишаються оптимістами та романтиками, вірячи в мистецтво як засіб порятунку навіть у умовах повномасштабної війни. Такі міркування підтверджуються представленим у Гданську в грудні 2022 р. перформансом "Інопланетянин", прем'єра якого відбулася у Костшині під час фестивалю Pol'and'Rock 2019 р. У моноспектаклі режисера Б. Мерніка акторка з Коломиї С. Мардарович зіграла особистий досвід: після трагічних подій Революції гідності українська художниця намагається знайти себе у Польщі (Krenglewska, 2023, s. 87).

Тематику театрального мистецтва в українському медійному просторі висвітлено завдяки низці публікацій. У дослідженні перелік видань обмежено тими, у яких систематично з'являлися публікації про польський театр, українсько-польські мистецькі контакти.

Представлений огляд української періодики з театральною тематикою не є вичерпним, проте дає змогу скласти уявлення про культурно-мистецький діалог українських та польських театрів в основному за період 2014–2023 рр. Згадані в цій статті публікації дають змогу стверджувати, що культурно-мистецький діалог між театрами України і Польщі триває зі змінною інтенсивністю, яка зросла протягом останніх п'яти-семи років, а особливо в період хвилі біженців у країні Європи з часу повномасштабного вторгнення московитів в Україну на світанку 24 лютого 2022 р. На підставі критичного огляду вибраних публікацій у цих виданнях можемо означити сталий перелік їхньої тематики: *ретроспектива, традиції та новації, персоналія, інституція, драматургія, театральні практики*.

Дискусія і висновки

У представленій науковій розвідці перевірено авторські гіпотези. На підставі публікацій про українсько-польський культурний діалог у контексті театральних практик стверджуємо, що двосторонні зв'язки у царині сценічного мистецтва активізувалися як реакція на гострі політичні події. Особливими рефлексіями відзначаються театральні практики, тематика яких пов'язана із революціями та війною в Україні.

Наступну авторську гіпотезу остаточно підтвердити поки не вдалося. Її суть полягає в тому, що, згідно з тривалими спостереженнями автора статті, міжнародна комунікація проводиться активніше неінституційними театральними колективами та незалежними митцями, аніж державними театрами. Така думка залишилася на рівні припущення через брак публікацій у театрознавчих журналах про культурний діалог недержавних театрів. Щоправда, подібні розмови вирують у колі театрознавців, які об'єдналися в Гільдію незалежних театрів, яка в останні роки не проявляє активності. Тому доведення означеної гіпотези спонукає до наступних авторських досліджень та оприлюднення результатів у недалекому майбутньому.

Третя гіпотеза виникла із двох попередніх. Її можна вважати вже доведеним фактом, оскільки справді автори театральних журналів доволі мало висвітлюють функціонування недержавних колективів, акторів-аматорів та драматургів-початківців. А саме вони становлять той знаковий фонд сучасних процесів театального мистецтва, про що вказують численні альтернативні фестивалі, особисті історії розвитку їхньої театральної кар'єри та міжнародні зв'язки у форматі неформальної (неурядової) дипломатії, що належна культурному діалогу загалом.

Сподіваємося, що означені здобутки та виявлені слабкі місця в культурному діалозі крізь призму публікацій у періодичних спеціалізованих виданнях стануть корисними для дискусій серед редколегії профільних журналів, адміністраторів фахових інтернет-сторінок, поміж представників державних установ, зокрема Українського інституту, департаментів культури різних рівнів адміністрацій, серед театральної спільноти, яка реально вболіває за розвиток сучасного сценічного мистецтва України і його іміджевої репрезентації у світі.

Подяки, джерела фінансування: Автор статті висловлює вдячність Віктору Купчику та Тетяні Скирді (Національна бібліотека імені Ярослава Мудрого) за допомогу в систематизації окремих питань з історіографії проблеми.

Список використаних джерел

- Білодід, І. (Ред.). (1970–1980). *Словник української мови: в 11-ти томах*. Наукова думка.
- Благодійний мистецький фонд "Золотий лев". (2015, 11 листопада). *Фестиваль "Золотий Лев-2014". 25 років Міжнародному театральному фестивалю "Золотий Лев". Схід і Захід разом (27 вересня – 5 жовтня 2014 р.)*. Програма. Міжнародний театральний фестиваль "Золотий лев". <https://golden-lion.com.ua/2015/11/11/zoloty-lev-2014>
- Вакарчук, І. (2002). Університет і проблема двох культур. *Просценіум*, 2(2), 23–25.
- Васильєв, С., Чужина, І., Соколенко, Н., Салатова, О., Тукалевська, О., & Жила, В. (2018). *Український театр: шлях до себе. Здобутки. Виклики. Проблеми*. ГО "Культурна Асамблея"; Гільдія Незалежних Театрів України.
- Велимчаниця, О. (2015). Творення спільноти театру. *Український театр*, (4-5-6), 20–21.
- Вялова, Ю. (2020). Спроби налагодження польсько-українського діалогу міжвоєнного періоду: сподівання та реалії. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*, 29, 60–81. <https://doi.org/10.15407/mzu2020.29.060>
- Гайшенець, А. (2013). У пошуках втраченого сенсу. *Український театр*, (4), 42–43.
- Гайшенець, А. (2019, 25 грудня). *Український театр у пошуках сенсу: зради і перемоги останніх 10 років*. Портал новин LB.ua. https://lb.ua/culture/2019/12/25/445743_ukrainskiy_teatr_poshukah_sensu.html
- Гайшенець, А. (2020, 17 листопада). "Близькі незнайомі": як театр допомагає будувати відносини України та Польщі. Портал новин LB.ua. https://lb.ua/culture/2020/11/17/470376_blizki_neznayomi_yak_teatr.html
- Гарбузюк, М. (2017). Початки театральних імагологічних студій у працях Івана Франка: до історіографії дослідження польсько-українських мистецьких стосунків. *Художня культура. Актуальні проблеми*, 13, 136–154. <https://doi.org/10.31500/1992-5514.13.2017.134057>
- Гарбузюк, М. (2018). *Образ України у польському театральному дискурсі XIX століття: стратегія та форми репрезентації*. Простір-М.

- Герчанівська, П. (2013). Постмодернізм: інноваційні форми і технології культурної практики сучасності. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва*, 3, 58–62. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.3.2013.137433>
- Головченко, А. (2011, 15 березня). Театральна критика: вид, що зникає. *Український тиждень*, 11(539). <https://tyzhden.ua/teatralna-krytyka-vud-shcho-znykaie/>
- Гудима, М. (2015). Пекельні пристрасті. *Український театр*, 1-2-3, 10–11.
- Гуцал, С. (2015). Публічна дипломатія та стратегічні комунікації: визначення концептуальних засад. *Вісник Інституту міжнародних відносин "Міжнародні відносини. Серія Політичні науки"*, 9, 1–12.
- Долганова, І. (2015а). Іронія як способи виживання. *Український театр*, (1-2-3), 4–5.
- Долганова, І. (2015б). Республіка мрії Данієля Яцевича. *Український театр*, (1-2-3), 40–41.
- Дроздовський, А. (2015). Багато правд. *Кіно-театр*, 5. http://archive-ktm.ukma.edu.ua/show_content.php?id=1799
- Калакура, О. (2010). Етнокультурний діалог як чинник формування міжнародної злагоди. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*, 2(46), 169–179.
- Квітнева, О. (2017). Український "Гамлет" на Гданському Шекспірівському фестивалі. *Просценіум*, 47-49, 141–145.
- Кенцький, П. (2015). Початки національної сцени. *Український театр*, 4-5-6, 10–11.
- Коваль, М. (2016, 18 грудня). Близька далека Україна: український тиждень у Шекспірівському театрі у Гданську. *Наше слово*, 51. <https://nasze-slowo.pl/blizka-daleka-ukraina-ukrainskij-t>
- Коваль, Н., Вайчунас, Л., & Райхардт, І. (2021). *Поляки та українці в щоденних контактах*. Східноєвропейський коледж ім. Яна Новака-Єзьоранського; Рада зовнішньої політики "Українська призма", Фонд ім. Фрідріха Еберта.
- Колісник, О. (2016). Театр у соціокультурній динаміці сьогодення. *Актуальні проблеми філософії та соціології: Науково-практичний журнал*, 11, 56–58.
- Константинова, К. (2013, 30 листопада–6 грудня). Польський театр зробив крок уперед, аби осучаснити сценічні міфи: розмова з Ярославом Годуном, директором Польського інституту у Києві, радником Посольства РП в Україні. *Дзеркало тижня*, 45, 12. <http://gazeta.dt.ua/CULTURE/polskiy-teatr-zrobiv-krok-upered-abi-osuchasniti-scenichni-mifi-.html>
- Копцінський, Я. (2015). Драма у суспільстві спектаклю. *Український театр*, (4-5-6), 32–37.
- Корнющенко, М. (2015). Зірковий час. *Український театр*, 4, 6–7.
- Куликов, А. (2018, 2 листопада). Як Гільдія незалежних театрів обстоює інтереси незалежної сцени. Громадське радіо. <https://hromadske.radio/publications/yak-gildiya-nezaleznyh-teatriv-vidstoyuye-interesy-nezaleznoyi-sceny>
- Ліцкевич, О. (2021, 19 серпня). *Український театр за 30 років: як змінився та чого чекає у майбутньому*. Суспільне Культура. <https://suspijne.media/culture/156471-ukrainskij-teatr-za-30-rokiv-ak-zminivsa-ta-cogo-cekati-u-majbutnomu>
- Малютіна, Н. (2015). Тип театрального бачення: зближення та віддалення української та польської модерної драми. *Слово і час*, 11, 49–57.
- Маслікова, І. (2023). Міжнародне співробітництво у сфері культури в умовах російсько-української війни: культурологічний аспект. *Українські культурологічні студії*, 1(12), 4–9. [https://doi.org/10.17721/UCS.2023.1\(12\).01](https://doi.org/10.17721/UCS.2023.1(12).01)
- Михалік, Я. (2002). Як писати історію театру? *Просценіум*, 3(4), 27–33.
- Мігус, С. (2015, 15 листопада). Заньківчани з класикою в Ольштинському театрі. *Наше слово*, 46. <https://nasze-slowo.pl/zankivchani-z-klasikoju-v-olshtinsko/>
- Мікула, М. (2017). Праця "при основах". З досвіду Академії Альтернативного Театру. *Просценіум*, 47-49, 92–97.
- Міхалюк, А. (2015). ...А нас це стосується. *Український театр*, 4-5-6, 26–31.
- Мусієнко, І. (2015). Культурна дипломатія України в контексті проблем євроінтеграції та міжнародних економічних стосунків. У *Розвиток суспільних наук: європейські практики та національні перспективи* (с. 118–121). Львівська фундація суспільних наук.
- Мусієнко, Н. (2016). Мистецтво в контексті культурної дипломатії. Теоретичні засади та сучасні практики. *Сучасне мистецтво*, 12, 122–133.
- Палій, О. (2017). Лет Ікара: до творчої біографії Владислава Чвалінського. *Просценіум*, 47-49, 3–8.
- Петрась, М., Балюк, В., & Перепелиця, Г. (2021). *Аналітична доповідь "Стан та перспективи стратегічного партнерства Польщі та України. Погляд з Польщі та України"*. Східноєвропейський коледж ім. Яна Новака-Єзьоранського; Рада зовнішньої політики "Українська призма". Фонд ім. Фрідріха Еберта.
- Плюський, П. (2015). Театральна перехідність. *Український театр*, 4-5-6, 14–19.
- Пресцентр УМКЦ. (2018, 12 березня). У Києві більше сотні недержавних театрів – Гільдія незалежних театрів України. Український кризовий медіа-центр. <https://uacrisis.org/uk/65064-gildiya-nezaleznyh-teatriv-ukrayiny>
- Рой, У. (2015). Вроцлавські студії. *Український театр*, 1-2-3, 38–39.
- Роса-Лаврентій, С. (2021). *Театральна критичний дискурс в українській сценічній культурі Східної Галичини 1920–1930-х років: історико-типологічний аспект* [Дис. канд. мистецтвознавства]. Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого.
- Свйонтек, С. (2013). Про можливість застосування в науці про театр деяких нових дослідницьких методів. *Театр: історія, теорія, практика* (с. 26–49). Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка.
- Северин, А. (2017). "Я сучасний, хоч не користуюся фейсбуком". *Просценіум*, 47-49, 54–57.
- Сендецький, А. (2021). Українсько-польська театральна діяльність початку ХХІ ст.: осмислення діалогу культур сусідів і стратегія його вивчення. У *Культурні та мистецькі студії ХХІ століття: науково-практичне партнерство* (с. 26–28). НАКККІМ.
- Сендецький, А. (2022а). Артрезиденція як форма культурного діалогу в умовах вимушеної міграції під час воєнної інтервенції. У *Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір* (с. 24–26). НАКККІМ.
- Сендецький, А. (2022б). Культурно-мистецький діалог українських театрів на сторінках польської періодики початку ХХІ століття. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія*, 23, 131–143. <https://doi.org/10.34079/2226-2849-2022-12-23-131-143>
- Сендецький, А. (2022с). Роль незалежного театру у культурній дипломатії. У *Гуманітарний корпус* (с. 17–19). Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова; ТОВ "НВП Інтерсервіс".
- Синовець, О. (2015). Видовища пам'яті: мова театру як інструмент комунікації в обговоренні новітньої історії Польщі. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*, 1, 17–21.
- Скибицька, Ю. (2018). *Звіт про науково-дослідну роботу "Українсько-польські культурні зв'язки в новітній драматургії"*. Національний центр театрального мистецтва ім. Леся Курбаса.
- Смоліс, М. (2015). Мрію написати п'єсу без слова Польща. *Український театр*, 4-5-6, 40–41.
- Собіянський, В. (Ред.). (2010). *Польська. Культура. Україна: лекції про театр*. Національний центр театрального мистецтва імені Леся Курбаса; Instytut im. Jerzego Grotowskiego.
- Соболевська, С. (2021). *Культуротворча функція українського аматорського театру (кінець ХХ – початок ХХІ століття)* [Дис. канд. культурології]. Національна академія керівних кадрів культури і мистецтва.
- Соколенко, Н. (2014а). Люблінська альтернатива. *Український театр*, 5, 42–43.
- Соколенко, Н. (2014б). На роздоріжжі. Між порахунками з минулим і критикою сучасності. *Український театр*, 2, 54.
- Соколенко, Н. (2014с). Павло Юров. Експортоване пекло. *Український театр*, 5, 16–17.
- Соколенко, Н. (2015). Сучасний польський театр. Погляд зсередини. *Український театр*, 4-5-6, 1.
- Сподарик, Г. (2015, 6 грудня). Вони показали вартість українського театру. *Наше слово*, 49. <https://nasze-slowo.pl/voni-pokazali-vartist-ukrayinskogo>
- Стефан, О. (2017). Як жити, або Листи з Вроцлавської Театральної Олімпіади. *Просценіум*, 47-49, 85–91.
- Театр Березиль. (1923). *Барикади театру*, 1.
- Томасова, Н. (2014). Франц Марковський: до історії польського театру в Києві. *Студії мистецтвознавчі*, 3(47), 66–73.
- Цесляк, Я. (2015а). Розбити скляну стелю над собою. *Український театр*, (4-5-6), 38–39.
- Цесляк, Я. (2015б). Час зламу, час кризи. *Кіно-театр*, 5. http://archive-ktm.ukma.edu.ua/show_content.php?id=1800
- Цимбал, Г. (2014). "Донбас" ...ї кордони в серцях. *Український театр*, 6, 10–13.
- Цікуй, О. (2016). Український театр приїжджає до нас. *Наше слово*, 16. <https://nasze-slowo.pl/ukrayinskiy-teatr-priyizhdzhae-do-nas>
- Черниш, О. (2020, 2 жовтня). *Вирок Януковичу набув чинності*. РБК-Україна. <https://news.rbc.ua/ukr/show/prigovor-nukovichu-vstupil-silu-1601645917.html>
- Чубрей, А. (2017). Театральна діяльність як об'єкт висвітлення у західноукраїнських та українських радянських спеціалізованих виданнях 20–30-х рр. ХХ ст. (на прикладі журналів "Театральне мистецтво", Львів, та "Театральний Тиждень", Одеса). *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, 24(146), 49–51.
- Чубрей, А. (2018). Передумови виникнення театральних часописів на початку 20-х років ХХ ст. у Львові. У *Інноваційний розвиток науки нового тисячоліття* (с. 121–123). Видавництво "Молодий вчений".
- Чубрей, А. (2020). *Український театр у медіапросторі міжвоєнної Галичини: проблеми видавничого супроводу* [Дис. канд. наук із соці. комунікації]. Київський національний університет культури і мистецтва.
- Чужинова, І. (2015). Калейдоскоп ілюзій. *Український театр*, 1-2-3, 16–17.
- Шимонік, А. (2015). 250 років публічного театру у Польщі. *Український театр*, 4-5-6, 12–13.
- Шинкарук, В. (2002). *Філософський енциклопедичний словник*. Абрис.
- Яковлев, О. (2018). Діалог культур як чинник розвитку національного культурно-мистецького простору. *Наукові записки Тернопільського*

національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство, 1, 152–156.

Ясінська, М. (2013). Театр на шляху трансформації дійсності. Польський досвід. *Український театр*, 5, 48–51.

Kręglewska, K. (2023). Teatr wobec wojny. *Konteksty. Polska Sztuka Ludowa*, 340(1-2), 80–92. <https://doi.org/10.36744/k.1675>

Proto produkcija. (2018). *Porto Franko*. <https://proto-produkcija.com/porto-franko>

Sendetskyi, A. (2019a). Metoda pracy Lwowskiego Autorskiego Dramatycznego Teatru "SPIROGRAF": od scenariusza do występu (na przykładzie spektaklu-baśni "Kwiatkowy sklepik"). У *АЛЬМАНАХ "KAZ.KAR."*: науково-популярний вісник (с. 46–50). Центр Культурно-Мистецьких Ініціатив.

Sendetskyi, A. (2019b). Niewerbalne praktyki translacji baśni (na przykładzie spektakli w ramach Międzynarodowego Charytatywnego Festiwalu Baśni "KAZ.KAR."). У *АЛЬМАНАХ "KAZ.KAR."*: науково-популярний вісник (с. 35–39). Центр Культурно-Мистецьких Ініціатив.

Teatre – театральний портал. (2010, 20 березня). *Український театр*. <http://teatre.com.ua/etc/ukrajnskyj-teatr>

References

Bilodid, I. (Ed.). (1971). *Dictionary of the Ukrainian Language* (Vol. 2). Naukova dumka [in Ukrainian]

Golden Lion Charitable Arts Fund. (2015, November 11). *Festival "Golden Lion-2014". 25 Years of the International Theatre Festival "Golden Lion". East and West Together (September 27 – October 5, 2014). Program. Mizhnarodnyi teatralnyi festyval "Zoloty lev"* [in Ukrainian]. <https://goldention.com.ua/2015/11/11/zoloty-lev-2014>

Vakarchuk, I. (2002). The University and the Problem of Two Cultures. *Prostsenium*, 2(2), 23–25 [in Ukrainian].

Vasyliiev, S., Chuzhynova, I., Sokolenko, N., Salatova, O., Tukalevska, O., & Zhyla, V. (2018). *Ukrainian Theater: Path to Self-Discovery. Achievements. Challenges. Issues*. HO "Kulturna Asambleia"; Hildiia Nezaleznykh Teatriv Ukrainy [in Ukrainian].

Velymchanytsia, O. (2015). Building a Theater Community. *Ukrainskyi teatr*, 4-5-6, 20–21 [in Ukrainian].

Vialova, Yu. (2020). Attempts to Establish Polish-Ukrainian Dialogue Between the First and Second World Wars: Hopes and Realities. *Mizhnarodni zviazky Ukrainy: naukovi poshuky i znakhidky*, 29, 60–81 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/mzu2020.29.060>

Haishenets, A. (2013). Search of Lost Meaning. *Ukrainskyi teatr*, 4, 42–43 [in Ukrainian].

Haishenets, A. (2019, December 25). *Ukrainian Theater in Search of Meaning: Betrayals and Triumphs of the Last 10 Years*. Portal novyn LB.ua [in Ukrainian]. https://lb.ua/culture/2019/12/25/445743_ukrainskyj_teatr_poshukah_sensu.html

Haishenets, A. (2020, November 17). *Close Strangers: How Theater Helps Build Relations Between Ukraine and Poland*. Portal novyn LB.ua [in Ukrainian]. https://lb.ua/culture/2020/11/17/470376_blizki_neznayomi_yak_teatr

Harbuziuk, M. (2017). The Principiums of Theatre Imagological Studies in Ivan Franko Works: To the Historiography of Polish-Ukrainian Relations. *Khudozhnia kultura. Aktualni problemy*, 13, 136–154 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.31500/1992-5514.13.2017.134057>

Harbuziuk, M. (2018). *The Image of Ukraine in 19th Century Polish Theatrical Discourse: Strategies and Forms of Representatio*. Prostrir-M [in Ukrainian].

Herchanivska, P. (2013). Postmodernism: Innovative Forms and Technologies of Cultural Practice in the Contemporary Era. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv*, 3, 58–62 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.3.2013.137433>

Holovenko, A. (2011, March 15). Theater Criticism: A Vanishing Form. *Ukrainskyi tyzhden*, 11(539) [in Ukrainian]. <https://tyzhden.ua/teatralna-krytyka-vyd-shcho-znykaie>

Hudyma, M. (2015). Infernal Passions. *Ukrainskyi teatr*, 1-2-3, 10–11 [in Ukrainian].

Hutsal, S. (2015). Public Diplomacy and Strategic Communications: Defining Conceptual Foundations. *Visnyk Instytutu mizhnarodnykh vidnosyn "Mizhnarodni vidnosyny. Seria Politychni nauky"*, 9, 1–12 [in Ukrainian].

Dolhanova, I. (2015a). Irony as a Means of Survival. *Ukrainskyi teatr*, 1-2-3, 4–5 [in Ukrainian].

Dolhanova, I. (2015b). The Republic of Dreams by Daniel Yatskevich. *Ukrainskyi teatr*, 1-2-3, 40–41 [in Ukrainian].

Drozdovskiy, A. (2015). Many Truths. *Kino-teatr*, 5. http://archive-ktm.ukma.edu.ua/show_content.php?id=1799 [in Ukrainian].

Kalakura, O. (2010). Ethnocultural Dialogue as a Factor in Forming Interethnic Harmony. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy*, 2(46), 169–179 [in Ukrainian].

Kvitneva, O. (2017). Ukrainian "Hamlet" at the Gdansk Shakespeare Festival. *Prostsenium*, 47-49, 141–145 [in Ukrainian].

Kentskyi, P. (2015). The Beginnings of the National Stage. *Ukrainskyi teatr*, 4-5-6, 10–11 [in Ukrainian].

Koval, M. (2016, December 18). Near Far Ukraine: Ukrainian Week at the Shakespeare Theatre in Gdańsk. *Nashe slovo*, 51 [in Ukrainian]. <https://nasze-slowo.pl/blizka-daleka-ukraina-ukrajnski-jt>

Koval, N., Vaichunas, L., & Raikhardt, I. (2021). *Poles and Ukrainians in Daily Contact*. Skhidnoievropejskyi koledzh im. Yana Novaka-Yezoranskoho; Rada zovnishnoi polityky "Ukrainska pryzma Fond im. Fridrikha Eberta" [in Ukrainian].

Kolisnyk, O. (2016). Theatre in the Socio-cultural Dynamics of Today. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii: Naukovo-praktychnyi zhurnal*, 11, 56–58 [in Ukrainian].

Konstantynova, K. (2013, November 30–December 6). Polish Theater Takes a Step Forward to Modernize Stage Myths: Conversation with Yaroslav Hodun, Director of the Polish Institute in Kyiv, Advisor to the Embassy of the Republic of Poland in Ukraine. *Dzerkalo tyzhnia*, 45, 12 [in Ukrainian]. <http://gazeta.dt.ua/CULTURE/polskyj-teatr-zrobiv-krok-upered-abi-osuchasniiti-scenichni-mifi-.html>

Koptinskyi, Ya. (2015). The Drama Within Society: The Spectacle of Performance. *Ukrainskyi teatr*, 4-5-6, 32–37 [in Ukrainian].

Korniushchenko, M. (2015). Stary Time. *Ukrainskyi teatr*, 4, 6–7 [in Ukrainian].

Kulykov, A. (2018, November 2). *How the Guild of Independent Theaters Advocates for the Interests of the Independent Stage*. Hromadske radio [in Ukrainian]. <https://hromadske.radio/publications/yak-gildiya-nezaleznykh-teatriv-vidstoyuye-interesy-nezaleznoyi-sceny>

Litskevych, O. (2021, August 19). *Ukrainian Theater Over 30 Years: How It Has Changed and What to Expect in the Future*. Suspilne Kultura [in Ukrainian]. <https://suspilne.media/culture/156471-ukrajnskiy-teatr-za-30-rokiv-ak-zminivsa-ta-cogo-cekati-u-majbutnomu>

Maliutina, N. (2015). Theatrical Vision Type: Convergence and Divergence of Ukrainian and Polish Modern Drama. *Slovo i chas*, 11, 49–57 [in Ukrainian].

Maslikova, I. (2023). International Cooperation in the Field of Culture Under the Conditions of the Russian-Ukrainian War: Cultural Aspect. *Ukrainski kulturolohichni studii*, 1(12), 4–9 [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.17721/UCS.2023.1\(12\).01](https://doi.org/10.17721/UCS.2023.1(12).01)

Mykhaliuk, Ya. (2002). How to Write the History of Theater? *Prostsenium*, 3(4), 27–33 [in Ukrainian].

Mihus, S. (2015, November 15). Zankovians with Classics at the Olsztyń Theatre. *Nashe slovo*, 46 [in Ukrainian]. <https://nasze-slowo.pl/zankivchani-z-klasikoyu-v-olshtinsko>

Mikula, M. (2017). The Work "At the Foundations". From the Experience of the Alternative Theatre Academy. *Prostsenium*, 47-49, 92–97 [in Ukrainian].

Mikhaliak, A. (2015). ...And This Concerns Us. *Ukrainskyi teatr*, (4-5-6), 26–31 [in Ukrainian].

Musiienko, I. (2015). Cultural Diplomacy of Ukraine in the Context of Eurointegration Issues and International Economic Relations. *Rozvytok suspilnykh nauk: yevropejski praktyky ta natsionalni perspektyvy* (pp. 118–121). Lvivska fundatsiia suspilnykh nauk [in Ukrainian].

Musiienko, N. (2016). Art in the Context of Cultural Diplomacy: Theoretical Foundations and Contemporary Practices. *Suchasne mystetstvo*, 12, 122–133 [in Ukrainian].

Palii, O. (2017). Flight of Icarus: Towards the Creative Biography of Vladyslav Chvalinskyi. *Prostsenium*, 47-49, 3–8 [in Ukrainian].

Petras, M., Baliuk, V., & Perepelytsia, H. (2021). *Analytical Report: State and Prospects of the Strategic Partnership between Poland and Ukraine. Perspectives from Poland and Ukraine*. Skhidnoievropejskyi koledzh im. Yana Novaka-Yezoranskoho; Rada zovnishnoi polityky "Ukrainska pryzma Fond im. Fridrikha Eberta" [in Ukrainian].

Ploskyi, P. (2015). Theatrical Transience. *Ukrainskyi teatr*, 4-5-6, 14–19 [in Ukrainian].

Prestsentr UKMTs. (2018, March 12). *Kyiv, There Are Over a Hundred Non-State Theaters – Guild of Independent Theaters of Ukraine*. Ukrainskyi kryzovyi media-tsentr [in Ukrainian]. <https://uacrisis.org/uk/65064-gildiya-nezaleznykh-teatriv-ukrainy>

Roї, U. (2015). Wrocław Studios. *Ukrainskyi teatr*, 1-2-3, 38–39 [in Ukrainian].

Rosa-Lavrentii, S. (2021). *Theatrical-Critical Discourse in the Ukrainian Stage Culture of Eastern Galicia in the 1920s-1930s: Historical-Typological Aspect* [Unpublished dissertation of Candidate of Art Criticism]. Kyivskyi natsionalnyi universytet teatru, kino i telebachennia imeni I.K. Karpenka-Karoho. [in Ukrainian].

Sviontek, S. (2013). On the Potential Application of New Research Methods in Theater Studies. *Teatr: istoriia, teoriia, praktyka* (pp. 26–49). Vydavnychy tsentr LNU imeni Ivana Franka [in Ukrainian].

Severyn, A. (2017). "I am modern, though I don't use Facebook". *Prostsenium*, 47-49, 54–57 [in Ukrainian].

Sendetskyi, A. (2021). The Ukrainian-Polish theatrical activity of the beginning of the 21st century: understanding the dialogue of neighboring cultures and the strategy of its study. *Kulturni ta mystetski studii XXI stolittia: naukovo-praktychne partnerstvo* (pp. 26–28). NAKKKiM [in Polish].

Sendetskyi, A. (2022a). Art residency as a form of cultural dialogue in conditions of forced migration during the military intervention. *Kultura i mystetstvo: suchasnyi naukovyi vymir* (pp. 24–26). NAKKKiM [in Ukrainian].

Sendetskyi, A. (2022b). Cultural and artistic dialogue of Ukrainian theaters on the pages of polish periodicals at the beginning of the 21st century. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Seria: Filosofiia, kulturolohiia, sotsiologiia*, 23, 131–143. <https://doi.org/10.34079/2226-2849-2022-12-23-131-143> [in Ukrainian].

- Sendetskyi, A. (2022c). The role of independent theater in cultural diplomacy. *Humanitarnyi korpus* (pp. 17–19). Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M.P. Drahomanova; TOV "NVP Interservis" [in Ukrainian].
- Synovets, O. (2015). Spectacles of Memory: The Language of Theater as a Communication Tool in Discussing Recent Polish History. *Derzhava ta rehiony. Seria: Sotsialni komunikatsii*, 1, 17–21 [in Ukrainian].
- Skybytska, Yu. (2018). *Report on Research Work: Ukrainian-Polish Cultural Relations in Contemporary Dram.* Natsionalnyi tsentr teatralnoho mystetstva im. Lesia Kurbasa [in Ukrainian].
- Smolis, M. (2015). I Dream of Writing a Play Without Words: Poland. *Ukrainskyi teatr*, 4-5-6, 40–41 [in Ukrainian].
- Sobliianskyi, V. (Ed.). (2010). *Polish. Culture. Ukraine: Lectures on Theater.* Natsionalnyi tsentr teatralnoho mystetstva imeni Lemia Kurbasa; Instytut im. Jerzego Grotowskiego [in Ukrainian].
- Sobolievskaya, S. (2021). *Culture-creative Function of Ukrainian Amateur Theater (the late XX – early XXI centuries)* [Unpublished dissertation of Candidate of Cultural Sciences]. Natsionalna akademiia kerivnykh kadriiv kultury i mystetstv [in Ukrainian].
- Sokolenko, N. (2014b). The Lublin Alternative. *Ukrainskyi teatr*, 5, 42–43 [in Ukrainian].
- Sokolenko, N. (2014a). At the Crossroads: Between Reckoning with the Past and Critique of the Present. *Ukrainskyi teatr*, 2, 54 [in Ukrainian].
- Sokolenko, N. (2014c). Pavlo Yurov. Exported Hell. *Ukrainskyi teatr*, 5, 16–17. [in Ukrainian].
- Sokolenko, N. (2015). Contemporary Polish Theater: An Insider's Perspective. *Ukrainskyi teatr*, 4-5-6, 1 [in Ukrainian].
- Spodyaryk, H. (2015, December 6). They Showed the Value of Ukrainian Theater. *Nashe slovo*, (49) [in Ukrainian]. <https://nasze-slowo.pl/vonipokazali-vartist-ukrayinskogo>
- Stefan, O. (2017). How to Live, or Letters from the Wrocław Theater Olympics. *Prostsennium*, 47–49, 85–91 [in Ukrainian].
- Teatr Berezil. (1923). *Barykady teatru*, 1 [in Ukrainian].
- Tomazova, N. (2014). Franciszek Markowski: Towards the History of Polish Theater in Kyiv. *Studii mystetstvoznavchi*, 3(47), 66–73 [in Ukrainian].
- Tsesliak, Ya. (2015a). Breaking the Glass Ceiling Above Oneself. *Ukrainskyi teatr*, 4-5-6, 38–39 [in Ukrainian].
- Tsesliak, Ya. (2015b). A Time of Breakdown, a Time of Crisis. *Kino-teatr*, (5) [in Ukrainian]. http://archive-ktm.ukma.edu.ua/show_content.php?id=1800
- Tsybmal, H. (2014). "Donbas" ...and Borders in the Hearts. *Ukrainskyi teatr*, 6, 10–13 [in Ukrainian].
- Tsikui, O. (2016). The Ukrainian Theater Comes to Us. *Nashe slovo*, (16) [in Ukrainian]. <https://nasze-slowo.pl/ukrayinskyi-teatr-priyizhdzhaye-do-nas>
- Chernysh, O. (2020, October 2). *The Verdict against Yanukovich Has Taken Effect.* RBK-Ukraine [in Ukrainian]. <https://news.rbc.ua/ukr/show/prigovor-nukovichu-vstupil-silu-1601645917.html>
- Chubrei, A. (2017). Theatrical Activity as a Subject of Coverage in Western Ukrainian and Ukrainian Soviet Specialized Publications of the 1920s-1930s (Using the Example of the Journals "Theatrical Art," Lviv, and "Theatrical Week," Odesa). *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, 24(146), 49–51 [in Ukrainian].
- Chubrei, A. (2018). Preconditions for the Emergence of Theatrical Journals in the Early 20th Century in Lviv. *Innovatsiyni rozvytok nauky novoho tysiacholittia* (pp. 121–123). Vydavnytstvo "Molodyi vchenyi" [in Ukrainian].
- Chubrei, A. (2020). *Ukrainian theater in the media space of interwar Galicia: problems of publishing support. – Qualified scientific work on the rights of the manuscript* [Unpublished dissertation of Candidate of Sciences of Social Communications]. Kyivskiy natsionalnyi universytet kultury i mystetstv [in Ukrainian].
- Chuzhynova, I. (2015). Kaleidoscope of Illusions. *Ukrainskyi teatr*, 1-2-3, 16–17 [in Ukrainian].
- Shymonik, A. (2015). 250 Years of Public Theater in Poland. *Ukrainskyi teatr*, 4-5-6, 12–13 [in Ukrainian].
- Shynkaruk, V. (2002). *Philosophical Encyclopedic Dictionary.* Abrys [in Ukrainian].
- Yakovlev, O. (2018). Cultural Dialogue as a Factor in the Development of the National Cultural and Artistic Space. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seria: Mystetstvoznavstvo*, 1, 152–156 [in Ukrainian].
- Yasinska, M. (2013). Theater on the Path of Reality Transformation: The Polish Experience. *Ukrainskyi teatr*, 5, 48–51 [in Ukrainian].
- Kręglewska, K. (2023). The Theatre and War. On Practising Gratitude. *Konteksty. Polska Sztuka Ludowa*, 2), 340(1-2), 180–92. <https://doi.org/10.36744/k.1675>.
- Proto Produkcija. (2018). *Porto Franko.* Porto Produkcija. <https://proto-produkcija.com/porto-franko> [in Ukrainian].
- Sendetskyi, A. (2019a). The method of work of the Lviv Author's Dramatic Theatre "SPIROGRAF": from the script to the performance (on the example of the fairy-tale performance "Flower Shop"). *ALMANAKH "KAZ.KAR.": naukovo-populiarnyi visnyk* (pp. 46–50). Center for Cultural & Arts Initiatives [in Polish].
- Sendetskyi, A. (2019b). Non-verbal practices of fairy tale translation (on the example of performances as part of the International Charity Fairytales Festival "KAZ.KAR."). *ALMANAKH "KAZ.KAR.": naukovo-populiarnyi visnyk* (pp. 35–39). Center for Cultural & Arts Initiatives.
- Teatre – teatralnyi portal. (2010, March 20). *Ukrainian Theater* [in Ukrainian]. <http://teatre.com.ua/etc/ukrajinskyj-teatr>

Отримано редакцією журналу / Received: 06.03.24
Прорецензовано / Revised: 08.03.24
Схвалено до друку / Accepted: 11.03.24

Andriy SENDETSKYI, PhD Student
ORCID ID: 0000-0001-6821-1785
e-mail: sendetskyi@gmail.com
National Academy of Culture and Arts Management, Kyiv, Ukraine

UKRAINIAN-POLISH CULTURAL DIALOGUE OF THEATRICAL PRACTICES IN UKRAINIAN SPECIALIZED PERIODICALS 2014–2023

Background. Cultural and artistic international relations remain a highly relevant research area in current globalization processes, especially the threatening political redistribution of spheres of influence by antagonist states. Cultural dialogue, including the "soft power" of cultural diplomacy, is a crucial communicative tool for mutual understanding. Theater arts hold a special place in this process.

The article aims to explore the specifics of cultural and artistic dialogue development between Ukrainian and Polish theaters via the analysis of Ukrainian specialized periodicals from 2014 to 2023. The related task is to define the degree of scientific elaboration of the problem. This research continues the problem's scientific exploration presented in the article "Cultural and Artistic Dialogue of Ukrainian Theaters on the Pages of Polish Periodicals at the Beginning of the 21st Century."

Methods. To confirm the working hypothesis methods of observation, analysis, comparison, and experiment were used; the study is based on the axiological, informational, systematic, historical approaches.

Results. The article presents the conducted analysis of the publications (dated from 2014 to 2023) dedicated to Ukrainian-Polish cultural relations in Ukrainian printed and electronic theater studies editions, mainly in journals such as "Ukrainian Theater," "Proscenium," and "Cinema-Theater."

Conclusions. Analysis indicates the intensity of creative communications between theater groups of both countries, and interest in international contacts at national, institutional, and personal levels. The qualitative data obtained are significant for interdisciplinary research in cultural studies, and practical cultural diplomacy. It also will be useful for cultural anthropologists, sociologists, political scientists, journalists, art critics, and theater critics.

Keywords: dialogue of cultures, international relations, cultural and artistic dialogue, theatrical practices, cultural diplomacy, Ukrainian-Polish relations, periodical publication.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.